

Motion till riksdagen 2021/22:3784

av **Johan Forssell m.fl. (M)**

Krafttag mot ungdomsbrottsligheten

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under 2022 införa en ny huvudregel i sekretesslagstiftningen som innebär att myndigheter ska dela all relevant information med polisen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler och effektivare sociala insatsgrupper samt ökat antal orossamtal och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en central funktion inom socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att under år 2022 inleda arbetet med att inrätta ett nationellt kunskapscentrum och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under år 2022 ta de första stegen mot att införa ett nationellt s.k. no entry-program för unga personer som är i riskzonen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler omhändertaganden enligt LVU samt utgångsförbud med fotboja under förundersökning och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda huruvida kommunala kostnader för vård enligt LVU i samband med omedelbara omhändertaganden på grund av brottslig verksamhet bör ersättas av staten och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge åklagarna möjlighet att ansöka och besluta om vård enligt LVU och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny huvudregel för förbud mot vård enligt LVU i det egna hemmet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att använda hemliga tvångsmedel mot personer under 15 år och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om föräldraansvar och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka gränsen för häktning av unga och inrätta särskilda ungdomshäkten och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra det förebyggande arbetet mot narkotika bland unga med fler socialarbetare ute på fältet utanför kontorstid samt införa 24-timmarsgaranti och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka möjligheterna till vård för dem som missbrukar narkotika, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler missbrukare ska kunna dömas till kontraktsvård och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler unga missbrukare behöver få tvångsvård och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillåta hundsök dagtid på skolor och mer specialiserade narkotikapoliser och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utan dröjsmål inrätta särskilda ungdomsdomstolar och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en skärpning av påföljden ungdomsövervakning och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påbörja arbetet med att inrätta särskilda ungdomsfängelser och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder mot ungdomsrånen samt skärpta straff för rån och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kartläggning och analys av ungdomsrånen och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en möjlighet till visitationszoner, även i anslutning till skolor, och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt helt slopa straffrabatten för unga i åldern 18–21 år samt ta bort dagens mängdrabatt och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av straffpåföljder för 15–17-åringar samt att lämna förslag på skärpningar och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda sänkt straffmyndighetsålder och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpning av brott mot knivlagen och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt inrätta en ny enhet hos Kriminalvården för unga och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flytta över ansvaret för verkställighet av slutna ungdomsvård från Statens institutionsstyrelse till Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ungdomar som verkställer slutna ungdomsvård bör flyttas till fängelser när de fyller 18 år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om de som dömts till slutna ungdomsvård och de som är omhändertagna med stöd av LVU bör vara placerade på olika Sis-institutioner och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka möjligheten att begränsa tillgången till elektronisk kommunikation på Sis-hemmen och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över maxlängden på den slutna ungdomsvården och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om slutna ungdomsvård bör förekomma som påföljd i fler fall och under längre tid och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om fängelse bör kunna utdömas i de fall en ungdom återfallit i brottslighet för vilken slutna ungdomsvård dömts ut flera gånger, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över innehållet i ungdomsvården för att uppnå större likvärdighet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Vi ser en samhällsutveckling där brottsligheten kryper längre ner i åldrarna. Allt yngre barn rekryteras av kriminella gäng. Enligt en enkät till olika lokalpolisområden handlar det ibland om barn som är så unga som 10–12 år.

Av de personer som misstänktes för brott 2020 var 45 procent under 30 år vid tidpunkten för brottet. 15–20-åringar utgjorde 20 procent av de misstänkta personerna. Unga personer begår grövre och grövre brott.

TT har sammanställt siffror som visar att allt fler unga förövare mellan 15 och 17 år åtalas och döms för mord, mordförsök och medhjälp till mord. Mellan 2015 och 2020 ökade dessa brott från 10 i antal till 29. 2019 åtalades 39 minderåriga för mordrelaterade brott. Skjutvapenvåldet har ökat kraftigt bland minderåriga.

Sedan 2015 har 44 unga mellan 15 och 17 år dömts för mord och andra mordrelaterade brott, framför allt mordförsök. Återfallsrisken är väldigt hög då dessa personer redan är etablerade i en kriminell livsstil.

En brottstyp som ökade åren 2017–2019 är ungdomsrån, där unga personer rånar andra barn och unga. Anmällda rån mot barn under 18 år ökade med 31 procent jämfört med mellan 2018 och 2019. Det vanliga är att en eller två ungdomar blir rånade av flera andra unga, som kan vara både pojkar och flickor.

Unga är överrepresenterade i statistiken över misstänkta och likaså när det gäller antalet lagföringar. Av de misstänkta personer som fått ett lagföringsbeslut 2020 var 22 procent mellan 15 och 20 år. Detta trots att denna åldersgrupp endast utgör åtta procent av den straffbara befolkningen. Under 2020 polisanmälde 1,62 miljoner brott i Sverige.

De vanligaste brottskategorierna är narkotikabrott, brott mot person och stöldbrott. Ungdomars brottsbelastning beror på en rad samspelande orsaker. De som begår brott

umgås i regel med andra unga som också begår brott och där skolk och droger ofta ingår i livsstilen. Föräldrarnas kunskap om vad som pågår är i många fall liten. Mot den bakgrunden behövs effektiva brottsförebyggande åtgärder, där samhället tidigt och tydligt markerar mot brott. Ju tidigare samhället reagerar, desto större är möjligheten att bryta utvecklingen.

De senaste årens utveckling i utanförskapsområdena har skapat en grogrund för gäng och organiserad brottslighet att växa sig allt starkare. Inte sällan dras unga personer in i de kriminella gängen. Unga personer utnyttjas ofta för att sälja och transportera narkotika i dessa områden, och narkotikabrottsligheten genererar kriminella förtjänster som kan ha en dragningskraft på unga som av den anledningen engagerar sig i kriminella nätverk. Det är därför viktigt att åtgärdsarbetet mot ungdomsbrottsligheten också tar krafttag mot narkotikahandeln.

Ungdomsbrottsligheten har till viss del ändrat karaktär. Polisen har också konstaterat att det behövs nya lösningar för de unga lagöverträdare som ställer sig helt utanför samhällets spelregler, till exempel genom dödligt våld och grova brott i gängmiljöer. Följverkningarna för denna grupp är idag för små och betydelselösa. Statens åtgärder har mycket låg verkansgrad.

Arbetet mot ungdomsbrottsligheten måste ske brett och systematiskt. Socialtjänsten, polisen och andra myndigheter måste samverka för att brottsförebyggande åtgärder sätts in tidigt när unga begår brott.

Den grova kriminalitet bland unga som vi ser i dag kräver tydligare och snabbare reaktioner från samhällets sida. Idag kan en ung person gripas för mycket grova brott och vara tillbaka på gatan redan samma dag, trots att risken för återfall i brottslighet är uppenbar. Det skapar otrygghet och skadar människors tillit till rättssamhället. Den grupp av unga personer som gång på gång begår allvarliga brott måste bort från våra gator i betydligt fler fall än vad som sker i dag.

Sverige behöver ett starkare fokus på de unga personer som rekryteras och utnyttjas av de kriminella gängen, men också på andra unga personer som är på väg in på en kriminell bana. Socialtjänsten och kommunen har inte rätt verktyg att hantera grovt kriminella ungdomar. Staten måste ta ett större ansvar för de ungdomar som begår brott. Trots det lyser politiska åtgärder för att stoppa denna mycket oroande utveckling med sin frånvaro.

På senare tid har vi dessutom nåtts av helt förfärliga berättelser om brutala rån mot unga, som karaktäriseras av råhet och vilja att förödmjuka brottsoffren. Ett av de mest uppmärksammade fallen har handlat om hur en 18-åring rånades och misshandlades för att sedan förnedras genom att en av gärningsmännen urinerade på honom. Rånen pekar på en utveckling där ungdomsbrottsligheten blivit allt grövre och gärningsmännen allt yngre.

Betydligt kraftigare åtgärder måste vidtas mot ungdomsbrottsligheten än vad som görs idag.

Undanröj alla sekretesshinder

Socialtjänsten, polisen och andra myndigheter måste samverka för att brottsförebyggande åtgärder sätts in tidigt. Det låter sig inte göras utan större flöde av information mellan myndigheter, kommuner och andra. Moderaterna vill att polis och socialtjänst har möjlighet att dela nödvändig information om unga lagöverträdare för att förhindra ungdomsbrottslighet. Vi vill undanröja alla sekretesshinder för att information om unga

ska kunna delas mellan polis och socialtjänst. Det bör därför införas en ny huvudregel i offentlighets- och sekretesslagen som innebär att myndigheter ska dela alla relevanta uppgifter i sin verksamhet med polisen och andra brottsbekämpande myndigheter om det behövs för att förhindra eller utreda brott som kan leda till fängelse.

Fler och effektivare sociala insatsgrupper samt ökat antal orossamtal

Arbetsformen infördes 2011 och riktades mot ungdomar och unga vuxna i åldern 15–25 år. I en social insatsgrupp samverkar socialtjänst, skola och polis för att på individnivå förmå unga att sluta begå brott. Målgruppen för insatsgrupperna är barn och unga med allvarlig risk för fortsatt kriminalitet och de kan vara ett bra verktyg i det brottsförebyggande arbetet. Moderaterna vill inrätta fler och effektivare sociala insatsgrupper för att socialtjänst, skola och polis i samverkan ska kunna hjälpa unga att sluta begå brott.

Detta har riksdagen sedan tidigare tillkännagivit för regeringen och regeringen bör införa detta senast 2022.

Socialstyrelsen bedömer att insatsgrupperna haft effekt i den bemärkelse att individer som känner sig svikna av samhället har fångats upp och erbjudits stöd. Vidare bedöms också arbetet ha haft positiva bieffekter genom att andra lokala verksamheter har startats upp och att stuprör mellan olika samhällsaktörer har kunnat identifieras. Det är ett arbete som måste tillvaratas.

Det finns däremot anledning att se över och förbättra arbetet med sociala insatsgrupper. Det övergripande syftet måste vara att så tidigt som möjligt fånga upp de ungdomar som riskerar att hamna i kriminalitet. De flesta som har deltagit i sociala insatsgrupper har redan varit kända hos socialtjänsten. Arbetet med att identifiera de unga som riskerar att utveckla en kriminell livsstil eller vill lämna ett kriminellt nätverk uppges ha bedrivits i begränsad omfattning. De sociala insatsgrupperna måste därför prioritera detta arbete i större utsträckning för att i ett tidigt skede identifiera ungdomar som riskerar att dras in i fel umgängen. De sociala insatsgrupperna bör även göras smalare och riktas främst mot ungdomar i tonåren för att så tidigt som möjligt förebygga att fler unga dras in i kriminalitet.

Det råder även bristande kartläggning och uppföljning av arbetet i de sociala insatsgrupperna. Socialstyrelsen bör därför få ett löpande uppdrag att följa upp arbetet med denna arbetsform runt om i Sverige.

Orossamtal är ytterligare en modell som visat sig framgångsrik. I syfte att förebygga missbruk och kriminalitet genomför socialtjänsten och polisen samtal med föräldrar vars barn riskerar att hamna i kriminalitet. Samtalen har visat sig ha god förebyggande effekt och dessa orossamtal bör ökas i antal.

En central funktion inom socialtjänsten

När det gäller unga lagöverträdare är det många gånger svåra beslut att ta för socialtjänstens handläggare och många gånger mycket impopulära beslut, som t ex tvångsomhändertagande. Handläggare kan i många fall anse att det är obehagligt att ta svåra beslut och sedan riskera att möta upprörda familjemedlemmar på vägen hem från arbetsplatsen. Det har framkommit att socialsekreterare inte vågat ta tuffa beslut på

grund av rädsla. Det bör därför övervägas vilka alternativ som finns i beslutsgången för att undvika att tjänstemän hamnar i situationer där de inte vågar fatta vissa beslut.

Inrätta nationellt kunskapscentrum med särskilt uppdrag på brottsprevention

Som ett led i ett bättre förebyggande arbete – och för att sprida kunskap om forskning och beprövade metoder – bör regeringen se över vilka möjligheter som finns att inrätta ett nationellt kunskapscentrum, ett centrum som fokuserar på förebyggande arbete och bör tjäna som ett stöd till i första hand kommunerna i arbetet med unga i riskzonen. Centret bör också få ett särskilt uppdrag att arbeta specifikt med insatser för brottsprevention. I april 2021 tillkännagav riksdagen detta till regeringen och regeringen bör påbörja arbetet snarast, senast under 2022.

Nationellt no entry-program för unga personer som är i riskzonen

Som ett led i det förebyggande arbetet bör kunskapscentret ta fram ett nationellt no entry-program. Moderaterna har tidigare föreslagit att ett exitprogram för gängkriminella bör införas. Lika viktigt är att fånga upp ungdomar i riskzonen och förhindra att de blir gängkriminella. No entry-programmet bör samla föräldrar, övriga betydelsefulla vuxna i den unges närhet, skolan och samtliga relevanta myndigheter i syfte att gemensamt arbeta för att stoppa en påbörjad kriminell karriär.

I april 2021 tillkännagav riksdagen detta för regeringen och arbetet bör påbörjas senast under 2022.

Fler omhändertaganden enligt LVU samt utgångsförbud med fotboja under förundersökning

Unga som kommit förhållandevis långt in i ett kriminellt beteende eller befinner sig i en miljö där grova brott begås, bör i större utsträckning bli föremål för omedelbara omhändertaganden enligt lagen om vård av unga (LVU). Sådana omhändertaganden bör till exempel ske oftare då utredningsläget inte är klart i samband med att en ung person grips av polis. Moderaterna vill skapa bättre förutsättningar för detta. Vård enligt LVU bör även tillämpas oftare när ungdomar är i riskzonen för att hamna i kriminalitet. Vi vill ge Socialstyrelsen i uppdrag att undersöka hur LVU tillämpas i dessa fall och ta fram allmänna råd i syfte att lagen ska få ett mer effektivt genomslag. Fler ungdomar i riskzonen måste kunna få hjälp.

Det handlar exempelvis om unga personer som rånar. Ett omhändertagande enligt LVU är inte lika ingripande som häktning och därför bör det alltid väljas i fall där den unge inte behöver ha särskilda restriktioner för att exempelvis avhållas från att störa en pågående brottsutredning. För att åstadkomma fler omhändertaganden enligt LVU behöver lagen ses över. Vidare bör staten ta en större del av ansvaret för lagens tillämpning, som i dag vilar på kommunerna.

Ett omhändertagande enligt LVU bör också kunna anpassas på ett mer ändamålsenligt sätt än vad som är möjligt i dag. Till exempel bör det skapas nya möjligheter att med stöd av LVU förordna om utgångsförbud under kvällar och helger eller att röra sig på vissa platser – och det ska kunna kombineras med övervakning med fotboja. Det bör

vidare skapas möjlighet, inom ramen för en pågående brottmålsprocess, att förordna om exempelvis övervakning med fotboja under tiden förundersökningen pågår. Syftet ska vara att snabbt bryta ett kriminellt beteende.

Inga barn ska fostras in i kriminalitet

Enligt polisen finns idag ett 40-tal släktbaserade kriminella nätverk i Sverige som ägnar sig åt organiserad brottslighet. I dessa nätverk är inte individen viktig – klanen går först. Där fostras barn till att ta över den organiserade brottsligheten och det saknas ambitioner att bli en del av samhället.

Mot denna bakgrund vill Moderaterna se omedelbara omhändertaganden enligt LVU för barn som växer upp i kriminella miljöer, såsom släktbaserade kriminella nätverk. Staten kan inte se på när barn redan från födseln fostras in i en kriminell livsstil av sina föräldrar på ett fullt medvetet och målinriktat sätt.

Enligt dagens lagstiftning kan ett omhändertagande enligt LVU vara aktuellt för unga som lever i sammanhang med stora risker för att deras hälsa och utveckling skadas. Att växa upp i en familj som ägnar sig åt organiserad brottslighet kvalificerar sig alltså redan idag för ett omhändertagande. Problemet är dock att det sker i för få fall. För att åstadkomma fler omhändertaganden enligt LVU bör följande åtgärder vidtas:

En anledning till att omhändertaganden sker för sällan är kostnaden. Det är i huvudsak statens uppgift att upprätthålla lag och ordning, inte kommunernas, och staten bör därför stå för en större del av kostnaden än idag. För att möjliggöra att fler omhändertas enligt LVU i samband med att de utreds för brott vill Moderaterna att staten ska ersätta kommunernas kostnader för omedelbara omhändertaganden på grund av brottslig verksamhet.

Staten måste ställa tydligare krav på att fler barn i riskmiljöer ska omhändertas. Det handlar både om en tydligare styrning och om att, vid behov, ändra i regelverken.

De brottsbekämpande myndigheterna måste användas vid behov. Polisen har ofta god kännedom om vilka barn som växer upp i kriminella miljöer. Moderaterna vill därför att åklagare ska kunna ansöka och fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU. Idag har bara socialnämnden behörighet att göra en sådan ansökan.

En ny huvudregel: förbud mot LVU i egna hemmet

I dag är det möjligt med vård enligt LVU i hemmet efter medgivande av socialnämnden, men granskningar visar att det i många fall fungerar dåligt. Moderaterna vill därför att regelverket förtydligas i syfte att kraftigt begränsa möjligheterna till LVU i hemmet. Denna placeringsform ska enbart kunna användas i undantagsfall och i slutskedet av en längre vårdperiod som skett med stöd av LVU. I de fall då det exempelvis föreligger en risk att den unge begår brott ska LVU i hemmet vara uteslutet.

Inför en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot personer under 15 år

Brottsligheten går nedåt i åldrarna. 10–12-åringar används som kurirer vid grov brottslighet för att transportera vapen, narkotika med mera. Idag kan hemliga tvångsmedel inte användas om den misstänkte är under 15 år, enligt lagen om unga lagöverträdare.

Enligt vissa ungdomsåklagare är detta ett stort problem. Moderaterna vill utreda en sänkt straffmyndighetsålder, men innan den frågan utretts bör det övervägas om en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot alla misstänkta bör införas, även mot personer som är under 15 år.

Ställa krav på föräldrarna samt höja beloppstaket för föräldrars skadeståndsansvar

Det behöver införas större krav på föräldrarna till unga som begått brott att delta och bistå myndigheterna i åtgärder kring deras barn. Det kan exempelvis gälla föräldrar som inte kommer på möten som socialtjänsten kallar dem till. Det bör övervägas om det under vissa omständigheter kan förenas med någon typ av sanktionsmöjlighet när föräldrar inte uppfyller sina skyldigheter i detta avseende. Det bör övervägas om exempelvis bidrag bör utgå i fall som berörs av unga som begår brott.

Beloppstaket för föräldrars skadeståndsansvar ska höjas för skador som orsakats av att deras barn begått brott, från en femtedel av prisbasbeloppet till hälften av prisbasbeloppet. Polisen ska under förundersökningen informera brottsoffer om möjligheten att rikta skadeståndsanspråk mot omyndiga misstänkta vårdnadshavare. Den exakta utformningen för detta måste utredas närmare.

Sänkt gräns för häktning av unga och inrätta särskilda ungdomshäkten

Redan i dag finns en möjlighet att häkta ungdomar mellan 15 och 18 år som misstänks för allvarliga brott. Den möjligheten används dock relativt sällan, bland annat med hänsyn till den påfrestning en häktning innebär för en ung person.

Det kan dock finnas starka skäl för att i större utsträckning häkta unga personer som begått grova brott. Det gäller särskilt om personen sannolikt kommer fortsätta att begå brott om han eller hon släpps på fri fot, eller kan försvåra en pågående brottsutredning genom att exempelvis försöka påverka vittnen.

Situationen för unga i häkte behöver samtidigt ses över och förbättras. Särskilda ungdomshäkten bör inrättas som anpassas efter ungas behov och förutsättningar. Insatserna för att få unga personer som sitter i häkte att studera bör förstärkas.

I juni 2021 tillkännagav riksdagen att man bör inrätta särskilda ungdomshäkten och arbetet bör påbörjas senast 2022.

Förbättra det förebyggande arbetet mot narkotika bland unga med fler socialarbetare ute på fältet utanför kontorstid samt 24-timmarsgaranti

Det är viktigt att upprätthålla en restriktiv narkotikapolitik som ger uttryck för en fast, sträng och konsekvent syn på narkotikabrott. Samhället måste tidigt reagera när unga människor är på väg i en negativ riktning. Ju tidigare samhället reagerar, desto större är möjligheterna att bryta utvecklingen. Möjligheten att drogtesta tidigt, liksom att polisen har goda möjligheter att utreda brott, också när misstänkta är under 15 år, är viktiga instrument i polisens arbete med unga lagöverträdare. Vi har redan tidigare föreslagit att

polisen ska ha ett utvecklat samarbete med varje skola och att polis och socialtjänst som upptäcker unga i riskzonen för kriminalitet ska kontakta föräldrarna för ett orossamtal.

Även här vill vi peka på vikten av att arbetet med sociala insatsgrupper fortsätter. Sociala insatsgrupper är ett viktigt verktyg för att ta ett helhetsgrepp omkring unga människors problematik. Samarbetet mellan sociala myndigheter, polisen, skolan eller en arbetsförmedling eller andra berörda har i många fall varit av avgörande betydelse för att förhindra att unga i farozonen sjunker djupare ned i kriminalitet och missbruk.

Försäljningen av narkotika på nätet ökar. Samtidigt visar undersökningar att attityderna mot droger som exempelvis cannabis har blivit mer öppna bland unga i Sverige. Statistik från Socialstyrelsen visar att antalet unga mellan 15 och 24 år som vårdats för psykisk störning orsakad av cannabis eller av flera droger i kombination har mer än fördubblats under en tioårsperiod.

Moderaterna vill öka förutsättningarna för att nå fram till och att fånga upp unga som mår dåligt och därför riskerar att hamna i utanförskap, kriminalitet eller annat skadligt beteende. Därför anser vi bland annat att yrkeskategorier som socialsekreterare, fältassistenter och andra kommunala tjänstemän som arbetar brottsförebyggande och med trygghetsskapande åtgärder i större utsträckning måste finnas tillgängliga även efter kontorstid. Det kan inte vara så att polis och ideella organisationer är de enda aktörerna som är ute och träffar ungdomar på andra tider än kontorstid. Det är viktigt att sätta in resurser i rätt tid, innan det är för sent, vilket skulle spara samhället stora kostnader som i annat fall hade uppkommit senare.

24-timmars-garanti för kontakt vid narkotikabruk

Barn och unga som kommer i kontakt med narkotika eller som är i riskzonen för att hamna i ett missbruk måste fångas upp tidigt med snabba och tydliga insatser. Redan när polisen eller socialtjänsten får kännedom om en ungs persons begynnande missbruk är det helt avgörande att svaret kommer snabbt och utgör en otvetydig markering av samhällets avståndstagande från narkotikabruket. Snabba åtgärder bör sättas in och omfatta konfrontation med den unge och dennes föräldrar, gärna med polisen närvarande, samt vårdinsatser när dessa bedöms nödvändiga. Det kan exempelvis formaliseras genom en uttrycklig 24-timmarsgaranti för kontakt. Kontakterna bör följas upp för att säkerställa att missbruket upphört.

Vård och tvångsvård för missbrukare

För den som döms för brott som har sin grund i den dömdes eget missbruk kan straffet ibland bli skyddstillsyn i kombination med kontraktsvård. Den inleds ofta med en tid på låst institution. Den möjligheten används dock sällan för brott med låga straffvärden. Det bör ändras så att fler dömda missbrukare kan få verklig vård.

En bättre samverkan mellan socialtjänst och polis och fler socialarbetare som är ute på fältet och träffar unga kan identifiera personer som är i riskzonen för att hamna i missbruk. Därför vill vi att socialsekreterare, fältassistenter och andra kommunala tjänstemän som arbetar brottsförebyggande och med trygghetsskapande åtgärder oftare ska finnas tillgängliga efter vanlig kontorstid. Det skapar bättre förutsättningar att fånga upp ungdomar som är på väg in i missbruk. Polisen och socialtjänsten måste också informera om och samarbeta kring de unga som är i riskzon.

Även om frivillighet är utgångspunkten när det gäller missbruksvård så finns det situationer då tvångsvård genom LVU eller LVM är den enda möjliga vägen för att påbörja vägen ur ett narkotikamissbruk. Det gäller inte minst unga men myndiga personer. I dag kan det vara nästintill omöjligt för förtvivlade anhöriga att förmå den som missbrukar att frivilligt söka vård, men precis lika svårt att få myndigheterna att fatta ett beslut om tvångsvård. Vi vill att möjligheten till tvångsvård ska användas oftare för denna grupp.

Tillåt hundsök dagtid på skolor samt mer specialiserade narkotikapoliser

Polisen genomför tillsammans med ett antal skolor olika projekt som innebär att skolorna söks igenom av narkotikahundar. Åtgärden är en del av polisens brottsförebyggande arbete och sker i samverkan med skolan. Hittas narkotika med hundarnas hjälp så träder rättegångsbalkens bestämmelser in och en förundersökning kan inledas. Moderaterna ser positivt på att Polismyndigheten arbetar med denna typ av samarbete med landets skolor. Det ökar förutsättningarna för en drogfri skolmiljö och ger samtidigt en tydlig och trygghetsskapande polisnärvaro. Polismyndigheten understryker att skolmiljön är av avgörande betydelse för att unga inte ska fastna i narkotika och kriminalitet.

Dagens lagstiftning hindrar att hundsök sker under normal skoltid. De lagstiftade behovs- och proportionalitetsprinciperna medför i stället att hundsök behöver ske efter lektionstid när skolorna är tomma. Lagen bör ändras så att det även blir möjligt att genomföra hundsök på dagtid när eleverna är på plats i skolan. Det skulle öka den brottsförebyggande effekten av den polisiära närvaron samtidigt som sannolikheten att upptäcka narkotika är större under den tid som eleverna vistas i skolan. Det ska heller inte råda någon tvekan om att polisen även ska kunna bistå fristående skolor med hundsök efter narkotika.

Samarbete är ett bra och viktigt steg men bör kompletteras med en lagstadgad möjlighet för Polismyndigheten att även utan samarbete med den enskilda skolan genomföra hundsök efter narkotika eller genomföra liknande brottsförebyggande åtgärder i skolan. Eftersom det förekommer att narkotika göms både på allmänna platser och ute i naturen bör det dock alltså vara polisen som baserat på underrättelser och andra underlag avgör var sökinsatser mot narkotika kan förväntas ha störst effekt och var brottsförebyggande närvaro bedöms prioriterat.

Moderaterna vill se mer specialiserade narkotikapoliser för att narkotikarelaterad brottslighet ska kunna bekämpas på ett effektivare sätt. Varje polisområde där narkotikahandeln är ett problem ska ha särskilda enheter med uppgift att förebygga och utreda narkotikabrottslighet.

Inrätta särskilda ungdomsdomstolar

Reaktionen på ett brott som begås av en ung person ska vara tydlig och snabb. Moderaterna anser att särskilda ungdomsdomstolar bör inrättas för att döma i LVU-mål och i mål där barn och unga under 18 år är åtalade för brott för en snabbare och säkrare hantering av åtal mot unga lagöverträdare. Domstolens handläggning ska vara snabb och personalen ha hög och relevant kompetens. Den ungdom som begår ett brott ska snabbt bli varse samhällets reaktion.

2020 tillkännagav riksdagen att regeringen ska återkomma med förslag om inrättandet av särskilda ungdomsdomstolar, något som senast bör ske under 2022.

Skärpning av ungdomsövervakningen

Den nya påföljden ungdomsövervakning gäller från 1 januari 2021 och är något som Moderaterna har drivit sedan 2013.

Detta är en mer ingripande frihetsinskränkning än ungdomsvård och ungdomstjänst, men inte institutionsvård. Påföljden ska användas när en ung person gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet och ska i första hand användas för personer under 18 år. Påföljden innebär inskränkningar i rörelsefriheten. Det kan gälla att den dömda är förbjuden att vistas utanför bostaden på helgkvällar och nätter. Det kan också innebära förbud att vistas på en särskild plats. Påföljden gäller lägst sex månader och högst ett år.

Kriminalvården har ansvaret för verkställigheten. En verkställighetsplan upprättas och kan innehålla uppgifter om var den dömda ska bo, skolgång, fritid, behandling, vård m.m. Moderaterna anser att det finns vissa tydliga brister i regeringens förslag gällande ungdomsövervakningen. Bland annat vill vi se över möjligheter att besluta om helghem-arrest vid andra tider än de av regeringen föreslagna och förtydliga socialtjänstens roll inom ramen för påföljden ungdomsövervakning.

Justitieutskottet riktade också ett tillkännagivande till regeringen om att ungdomsövervakningen även ska kunna användas under vardagar och i större utsträckning anpassas individuellt, samt att misskötsamhet i högre grad bör leda till att ungdomsövervakningen avslutas och ersätts med omhändertagande enligt LVU eller sluten ungdomsvård. Regeringen bör skyndsamt tillgodose dessa två tillkännagivanden, senast 2022.

Därtill lyfte flera remissinstanser fram behovet av att förtydliga socialtjänstens roll inom ramen för påföljden. Åklagarmyndigheten framför bl.a. att socialtjänsten har en viktig roll för påföljdens genomförande. Moderaterna anser att det är viktigt att socialtjänstens roll inom ramen för påföljden ungdomsövervakning är tydlig, men att socialtjänstens roll också behöver breddas. Socialtjänstens brottsförebyggande verksamhet bör prioriteras. För att kommunerna ska göra det till en integrerad och naturlig del av verksamheten föreslår Moderaterna att socialtjänstens brottsförebyggande uppdrag ska förtydligas i socialtjänstlagen.

Inrätta särskilda ungdomsfängelser

För att möta den grövre ungdomskriminaliteten föreslår Moderaterna att det införs ungdomsfängelser där säkerheten är avsevärt mycket högre än på nuvarande Sis-hem. Verksamheterna måste anpassas till samhällsutvecklingen. Allt fler yngre personer begår brott inom ramen för gängbrottsligheten. Mot den bakgrunden behövs särskilda ungdomsfängelser för de unga vuxna som begår de allvarligaste brotten istället för dagens Sis-hem. Är man dömd till sluten ungdomsvård för att man begått ett allvarligt brott, så måste säkerheten vara så hög att man inte kan ta sig därifrån.

I juni 2021 tillkännagav riksdagen detta till regeringen; arbetet bör påbörjas senast 2022.

Åtgärder mot ungdomsrånen samt höjt straff för rån av normalgraden och för rån med förnedrande inslag

Allt fler utsätts för personrån i Sverige, inte minst unga personer. De allra flesta rånen sker på allmänna platser som gator, torg, parker eller liknande. Det handlar om brott som ofta sätter djupa spår hos den som drabbas. Samhället behöver markera kraftfullt mot den här brottsligheten. Samtidigt ser vi att mindre än hälften av personrånen anmäls och alltför många av brotten förblir ouppklarade.

På senare tid har det skett ett stort antal rån mot unga i Sverige. I många fall är även de som begår de här brotten mycket unga. Vid den här typen av mycket allvarlig brottslighet är det viktigt med en tydlig markering från samhällets sida hur allvarligt vi ser på de här brotten. Samtidigt är det viktigt att verkningsfulla åtgärder kommer på plats som stärker tryggheten bland ungdomar som i dagsläget oroar sig för att bli rånade på vägen hem från skolan. Situationen kräver ett flertal åtgärder för att alla ska känna trygghet.

I dag är det lägsta straffet för rån ett års fängelse. Det högsta straffet för rån av normalgraden är sex års fängelse. Nyligen höjdes straffen för grovt rån. Det lägsta straffet höjdes då från fyra års fängelse till fem års fängelse och högst 10 års fängelse. I samband med det höjdes inte straffet för rån av normalgraden, vilket hade varit lämpligt.

Vi vill höja det lägsta straffet för rån av normalgraden till lägst ett år och sex månader. Det är konsekvent med Moderaternas förslag om att höja det lägsta straffet för grov stöld till ett års fängelse.

Utöver ovanstående vill Moderaterna att varje rån med förnedrande inslag ska bedömas som grovt rån och leda till minst fem års fängelse. Kvalifikationsgrunderna för grovt rån bör därför utvidgas till att även omfatta om gärningen har innefattat förnedrande inslag.

Kartläggning och analys över ungdomsrånen

Vi ser en samhällsutveckling där brottsligheten kryper lägre ner i åldrarna. Allt yngre barn rekryteras av kriminella gäng.

Antalet anmälda våldsbrott där minst en person under 15 år registrerats som misstänkt har ökat med 35 procent mellan 2016 och 2019. Rånen mot unga har ökat kraftigt sedan 2015. Mellan 2018 och 2019 ökade rånen mot unga med hela 31 procent. 2020 rånades 2 190 barn under 18 år.

Samtidigt är mörkertalet stort och alltför många av brotten förblir ouppklarade. Brotten sätter djupa spår hos den som drabbas och samhället behöver mycket tydligare markera mot den här brottsligheten.

Ett problem som återkommande lyfts fram – inte minst från ledande kriminologer – är att vi inte har tillräckligt med kunskap om vad ökningen beror på.

Det finns därför anledning att göra en bred kartläggning av personrånen med hänsyn till den kraftiga ökningen av antalet anmälda personrån som skett under de senaste åren. En sådan kartläggning ska omfatta både brottslighetens karaktär, vilka som begår brotten, vilka som är brottsoffer och vad brotten får för konsekvenser för de som drabbas.

Den senaste tiden har flera rån uppmärksammats där offret inte bara rånats på sina tillhörigheter utan även utsatts för förnedrande behandling. Även detta måste granskas och analyseras inom ramen för kartläggningen. Syftet ska vara att ta reda på hur många av rånen som har förnedrande inslag, vilka det är som utför dem, var och i vilka

sammanhang de begås, vilka drivkrafter som ligger bakom och vilka mönster som kan urskiljas.

Med hänsyn till brottsutvecklingen anser vi att det behövs en omfattande och så heltäckande studie som möjligt. Brås utredning kommer kunna ligga till grund för både förändrad lagstiftning och informationsinsatser samt andra åtgärder för att förebygga framtida brott.

Beroende på vad resultaten utvisar så kan en utredning också ha betydelse för hur svensk integrationspolitik – och i förlängningen också svensk migrationspolitik – ska utformas.

I juni 2021 tillkännagav riksdagen till regeringen att det bör göras en kartläggning och analys av ungdomsrånen. Detta arbete bör regeringen påbörja senast 2022.

Inför möjlighet till visitationszoner, även i anslutning till skolor

Tyvärre förekommer det att elever tar med sig både knivar och andra brottsverktyg till skolan redan i unga åldrar. Hot och våld blir allt vanligare. Statistik från Arbetsmiljöverket visar att anmälningarna om hot och våld i skolan har fördubblats sedan 2014. Knivar kan i en hot- eller våldssituation leda till mycket stora skador och det är därför av stor vikt att elever inte tar med knivar till skolan. Även andra brottsverktyg och narkotika måste hållas borta från skolorna.

Moderaterna föreslår därför att polisen ges en möjlighet att, efter beslut från åklagare, upprätta visitationszoner i anslutning till skolor där polisen ges utökade befogenheter att söka efter farliga föremål och narkotika. Ett beslut om att upprätta en så kallad visitationszon ska få fattas när det finns en beaktansvärd risk för att knivar och andra brottsverktyg samt narkotika finns i eller kommer att finnas i exempelvis en viss skola.

Polisen har redan i dag möjlighet att visitera personer, men det förutsätter i regel en konkret brottsmisstanke. Zonerna ska vara tillfälliga och begränsade till ytan och fungera ungefär som en trafikkontroll men på en viss plats. Kontrollen får därigenom mer karaktären av stickprovskontroll. Syftet med visitationszonerna är att skapa ytterligare möjligheter till effektiva preventiva insatser. Den polisiära synligheten kan också ha en förebyggande effekt.

Slopad straffrabatt för unga samt ta bort dagens mängdrabatt

I dag särbehandlas unga vuxna i åldern 18–21 år straffrättsligt genom en straffrabatt. Vi menar att den som är vuxen och begår ett brott ska behandlas som vuxen av rättsväsendet. Regeringen har lämnat en proposition gällande straffrabatten. Vi moderater anser dock att detta förslag är otillräckligt då det endast träffar brott med minimistraffet ett års fängelse. Detta innebär att en 20-åring även i fortsättningen får straffrabatt då han begår till exempel en misshandel av normalgraden.

Vi vill därför att den generella straffrabatten för gruppen 18–21 år ska tas bort helt. Därtill vill vi väsentligt skärpa straff för den person som döms för flera brott i en och samma rättegång. Detta genom att dagens form av mängdrabatt tas bort.

Översyn av straffpåföljder för 15–17-åringar samt lämna förslag på skärpningar

Allt yngre personer begår allt grövre brott. Ungdomar som begår grova rån har ökat lavinartat de senaste åren. Rånen har blivit grövre med förnedringsinslag. Även antalet personer under 18 år som begår mord, mordförsök och andra grova brott har ökat kraftigt. Vi moderater vill helt ta bort straffrabatten för 18–21-åringar. Detta skulle innebära en alltför stor skillnad i jämförelse med 15–17-åringar. Detta skulle även innebära att äldre gängkriminella skulle börja använda sig av allt yngre personer för att begå brott för deras räkning. Därför behövs en översyn av straffpåföljderna för 15–17-åringar. Av hänsyn till rättssystemets trovärdighet bör ungdomsreduktionen ”jämnas” ut över de åldrar i vilka en gärningsman är straffmyndig men fortfarande berättigad till ungdomsreduktion.

Utred sänkt straffmyndighetsålder

Straffmyndighetsåldern i Sverige är 15 år. Yngre barns brottslighet är i princip enbart en fråga för socialtjänsten. I extrema fall kan olika former av omhändertaganden och tvångsvård (enligt lagen om vård av unga, LVU) komma i fråga, men då helt och hållet inom ramen för ett socialt och inte ett straffrättsligt tänkande.

Grov brottslighet har krupit ner i åldrarna och många yngre lagöverträdare är fast förankrade i en kriminell livsstil redan när de fyller 15 och för första gången dyker upp på rättsväsendets radar. Givet den nuvarande svenska situationen med allt grövre ungdomsbrottslighet, i många fall med anknytning till gängskriminell miljö, bör straffmyndighetsåldern sänkas. Att sänka straffmyndighetsåldern skulle leda till att människor som blir offer för tonåringars brottslighet får större möjligheter till upprättelse genom att deras sak prövas i domstol och att förövarna döms för brottet till en brottspåföljd, med det klander mot den dömd som detta innebär. Det skulle även ha den positiva effekten att det skulle tydliggöra att även unga yngre än 15 år har ett moraliskt ansvar för sina handlingar, något som torde vara fast förankrat i det allmänna rättsmedvetandet. En sänkt straffmyndighetsålder skulle även leda till att offer för tonåringars brottslighet får större möjligheter att få skadestånd för de skador som de har lidit genom brott.

Givet dagens situation är det också angeläget att ”pressa ner” det straffrättsliga ansvaret i åldrarna. De yngsta, begränsat straffmyndiga ungdomarna ska naturligtvis dömas till anpassade ungdomspåföljder. De ska även fortsatt få straffrabatt. Men vi ser ett tydligt behov av väsentligt hårdare påföljder för äldre ungdomar. För att undvika tröskeleffekter och göra systemet konsekvent bör detta leda till konsekvenser även för de yngre ungdomarnas straffrättsliga ansvar.

Vår utgångspunkt är att straffmyndighetsåldern ska sänkas, i kombination med nya och mer adekvata ungdomspåföljder. Den exakta åldern för straffmyndighet bör övervägas inom ramen för en bred utredning om barns och ungdomars brottslighet där nya förslag vad gäller både straffnivå och straffens innehåll tas fram. Straffmyndighetsåldern är exempelvis 14 år i Tyskland, 13 år i Frankrike och 10 år i Storbritannien. En utveckling av ungdomsbrottsligheten där antalet unga under 15 år som misstänkts för våldsbrott har ökat kraftigt sedan 2015. I dessa fall innebär straffmyndighetsåldern att unga under 15 år som begår grova brott inte kan dömas till någon påföljd och att konsekvenserna många gånger uteblir. Ofta får de unga bo kvar hemma och fortsätta gå i skolan. Det kan också leda till att brottoffret tvingas möta sin förövarare varje dag.

Straffmyndighetsåldern utnyttjas också av kriminella gäng som rekryterar allt yngre barn och ungdomar, till exempel för försäljning av narkotika, hantering av vapen eller för att på andra sätt bidra till den kriminella verksamheten. I vissa fall rör det sig om barn som är så unga som 10–12 år. De får tidigt in en fot i den kriminella världen och gängkriminella högre upp i hierarkin blir deras förebilder. En sänkt straffmyndighetsålder skulle bland annat kunna göra det svårare att rekrytera unga till organiserad brottslighet och vi vill att en utredning tillsätts för detta.

Skärpning av brott mot knivlagen

Skjutningar och sprängningar plågar vårt land, men även användningen av knivar har ökat markant. Många unga brottslingar använder kniv, särskilt ofta vid rån. När knivar bärs på offentlig plats utgör de lättanvända och dödliga vapen.

Brott mot knivlagen har ökat med nästan 40 procent sedan 2014. Under 2000-talet har kniv använts vid i genomsnitt drygt 40 procent av samtliga fall av dödligt våld. Kniv används även ofta vid grova rån. Straffet för brott mot knivlagen är böter eller fängelse i högst 6 månader.

2020 misstänktes 9 321 personer för brott mot knivlagen. Av dessa var 19 procent mellan 15 och 20 år. Antalet lagföringsbeslut för brott mot knivlagen som huvudbrott ökade med närmare 30 procent jämfört med 2019.

Nästan alla som fälls för brott mot knivlagen döms till böter.

Moderaterna vill se en skärpning av knivlagen om att innehav av kniv på allmän plats när kniven skäligen kan befaras komma till brottslig användning ska rubriceras som grovt brott. Straffskalan blir då fängelse från 14 dagar till 1 år.

Vi vill också ha en ökad tydlighet i förhållande till de som återfaller i brott mot knivlagen. Även sådana fall bör betraktas som grova brott där fängelse utgör den normala påföljden.

Fler personer som bär kniv ska kunna gripas, anhållas och häktas då våra förslag innebär att fler brott ska rubriceras som grova. Den möjligheten saknas idag så de allra flesta brott mot knivlagen bedöms vara av normalgraden. Riksdagen tillkännagav under våren 2021 för regeringen att man bör skärpa straffen för brott mot knivlagen. Regeringen har remitterat en departementspromemoria vars förändringar föreslås träda i kraft 1 juli 2022. Det är därmed av stor vikt att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med en proposition innehållande skärpta straff för brott mot knivlagen.

Ansvaret för unga som begår grova brott

Moderaterna vill inrätta en ny enhet hos Kriminalvården för unga mellan 15 och 18 år som gjort sig skyldiga till grova brott. Syftet är inte främst att straffa utan att använda åtgärder som har bättre förutsättningar att lyckas än traditionell socialtjänst. Här har Kriminalvården särskild kompetens. Den nya enheten hos Kriminalvården ska bland annat ansvara för vissa påföljder på grund av brott och också involveras för behandlingsinsatser som beslutas med stöd av lag om vård av unga på grund av den ungas kriminalitet. Tanken är att enheten ska hantera barn och unga under 18 år som begått allvarliga våldsbrott eller andra grova brott, till exempel innehaft vapen eller sålt narkotika. Det handlar alltså om att göra riktade insatser och avsätta särskild kompetens

för ungdomar som kommit förhållandevis långt in i ett kriminellt beteende eller redan befinner sig i en miljö och i ett umgänge där grova brott begås.

Denna grupp av unga kommer därmed i större utsträckning bli statens ansvar istället för kommunens och socialnämndernas ansvar. Kriminalvården kan antas ha bättre förmåga än socialnämnderna att hantera och arbeta återfallsförebyggande med denna grupp. Det innebär också att socialtjänsten i utsatta områden avlastas en tids- och resurskrävande grupp och får bättre möjligheter att fokusera på barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet eller i andra sociala problem.

Under våren 2019 tillkännagav riksdagen till regeringen att en sådan enhet bör inrättas hos Kriminalvården, och det är av stor vikt att arbetet med inrättandet av enheten påbörjas snarast samt att regeringen senast under år 2022 återkommer med ett förslag till riksdagen.

Vidare är det viktigt att åtgärderna som sätts in mot unga som begår grova brott i större utsträckning bygger på övervakning och kontroll. Ungdomar som återfaller i grov brottslighet eller på annat sätt ger uttryck för ett hänsynslöst beteende måste kunna hållas borta från gatorna under den tid de bedöms som samhällsfarliga – både för sin egen och för andras skull. Det innebär att målet förblir rehabilitering eller att de ska kunna få stöd. Men när det gäller de ungdomar som begått grova brott – och särskilt de som återfallit i grov kriminalitet – bör även den samhällsfara som ungdomen faktiskt utgör beaktas i större utsträckning än vad den gör idag.

Givetvis ska även dessa ungdomar få stöd och hjälp, men myndigheternas insatser bör i högre grad syfta till att ungdomen faktiskt förhindras från att begå nya brott. Konkret handlar det om ett större fokus på inlåsning, övervakning och kontroll. Vi bedömer att de lagliga förutsättningarna i huvudsak redan finns men att en effektivare tillämpning behövs. Det kan bland annat åstadkommas genom att staten, och Kriminalvården, tar över ansvaret för ungdomar som begår grova brott.

Om ungdomsvård, straff och insatser

Utöver att det övergripande ansvaret för unga som begår grova brott bör flyttas från socialtjänsten till Kriminalvården bör också ansvaret för genomförandet av påföljden slutna ungdomsvård och driften av ungdomshemmen föras över från Statens institutionsstyrelse (Sis) till Kriminalvården.

Den påföljd som främst är aktuell för unga som döms för mycket grov brottslighet är slutna ungdomsvård, LSU, under en maximal tid om fyra år. Ungdomar under 18 år döms i princip aldrig till fängelse. Det innebär att straffet för en person under 18 år som döms för exempelvis mord i princip resulterar i fyra års inlåsning.

År 2019 dömdes totalt 86 ungdomar i åldern 15–20 år till slutna ungdomsvård. Flerparten av dem var i övre tonåren. Hösten 2020 verkställde totalt 67 unga slutna ungdomsvård och av dem var hela 45 stycken över 18 år. Det handlar alltså ofta om unga vuxna som gjort sig skyldiga till mycket allvarlig och grov brottslighet. Den slutna ungdomsvården måste utformas med hänsyn till detta.

Vårdtiderna måste motsvara brottslighetens allvar. Den längsta möjliga vårdtiden inom slutna ungdomsvård måste förlängas. Dagens maximala vårdtid om fyra år är otillräcklig ur både ett proportionalitetsperspektiv och ett behandlingsperspektiv.

Moderaterna välkomnar införandet av en ny ungdomspåföljd i januari 2021, ungdomsövervakning, som ska vara mer ingripande än ungdomsvård men mindre ingripande än slutna ungdomsvård. Vid sidan av detta menar vi dock att det finns skäl för att den

slutna ungdomsvården bör kunna utdömas i fler fall än i dagsläget. Det gäller både för vilka brott och straffvården slutna ungdomsvård kan bli aktuellt och när det kommer till upprepad brottslighet och återfall i brottslighet.

Den slutna ungdomsvården verkställs idag på ungdomshem som drivs av Sis. Bara under 2020 skedde 26 rymningar från den slutna ungdomsvården. Brister har också konstaterats när det gäller säkerhetskontroll av personal samt de intagnas tillgång till internet, mobiltelefoner och kontakt med olämpliga nätverk under tiden i slutna ungdomsvård. Rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster bör kunna begränsas med hänsyn till ordning och säkerhet vid ungdomshemmet. Detta visar att säkerheten på Sis-hemmen är eftersatt i jämförelse med Kriminalvården.

De unga som döms till slutna ungdomsvård har ofta en kriminell livsstil. Vi menar att Kriminalvården kan ha större kompetens inom området än Sis, även om det rör sig om ungdomar. En särskild enhet inom Kriminalvården bör överta det övergripande ansvaret för unga som begått grova brott. Detta har också riksdagen i mars 2020 tillkännagett för regeringen.

I januari 2021 meddelade regeringen att den tänker tillsätta en utredning som ska göra en översyn av regleringen av slutna ungdomsvård, men inte att utreda om ansvaret för den slutna ungdomsvården ska flyttas över till Kriminalvården. I april 2021 tillkännagav riksdagen till regeringen att en utredning även skulle utreda frågan om att flytta ansvaret för den slutna ungdomsvården, med utgångspunkten att så skulle ske. Utredningen ska även få i uttryckligt uppdrag att föreslå längre maximala vårdtider än dagens fyra år.

På Sis-hem befinner sig både personer som är omhändertagna med stöd av LVU och personer som är dömda till slutna ungdomsvård. Det finns skäl att utreda huruvida detta är lämpligt, i synnerhet när det kommer till självdestruktiva tjejer placerade på Sis-hem med stöd av LVU och grovt kriminella unga killar som avtjänar sitt straff på samma Sis-hem. Genom införandet av ungdomsfängelser skulle en sådan problematik i högre grad motverkas och en del av en sådan reform bör också innebära att Sis-hemmen graderas både i förhållande till säkerhet och i förhållande till målgrupp. Detta är även lämpligt ur ett personal- och vårdperspektiv. Beroende på problematik bör troligtvis dagarna och därmed till viss del vårdinnehållet se olika ut och personal ha olika kompetens för att möta detta. Med mer enhetliga grupper intagna kan en specialisering av både vård och personal på högre nivå uppnås.

Slutna ungdomsvård får bestämmas till högst fyra år. Mot bakgrund av den brottslighet som kan utgöra skäl för slutna ungdomsvård är det rimligt att se över om tiden för den slutna ungdomsvården bör kunna bestämmas till längre tid än så. Gängmord kan med dagens mordbestämmelse vara skäl för fängelse på livstid för vuxna, och att då som ungdom få ett straff som innebär fyra års slutna ungdomsvård speglar inte brottets allvar. Dessutom är det möjligt att vården skulle få möjligheter att åstadkomma ett bättre resultat med fler än fyra år på sig att återanpassa en ungdom till en icke kriminell livsstil. Moderaterna vill därför se över om maxtiden för den slutna ungdomsvården bör höjas.

Den vanligaste ungdomspåföljden är ungdomsvård. Ungdomsvården kan se olika ut beroende på vilken kommuns socialtjänst som är ansvarig. Kommuner med goda resurser ger i allmänhet mer omfattande och ingripande vård medan kommuner med sämre ekonomi ger mindre resurskrävande insatser. Konsekvensen blir att likvärdigheten i påföljden äventyras. Moderaterna vill därför att innehållet i ungdomsvården ses över

och utvärderas i syfte att uppnå både bästa möjliga resultat och en mer likvärdig ungdomsvård oavsett var i landet man bor.

Johan Forssell (M)

Louise Meijer (M)

Mikael Damsgaard (M)

Ellen Juntti (M)

Sten Bergheden (M)